

Kovács Ágnes

Fű a műterempadlón

Voiceover – Felice Beato Japánban

Ludwig Múzeum,
Köln,
2022. VI. 12-ig

Hopp Ferenc 1888-ban Yokohamában készült fényképein jól látható a modern Japán iránti érdeklődés, bár ez kivételes volt abban a korban, amelyben még a Japánról alkotott hagyományos kép erősebbnek bizonyult a valóságnál. A hagyományos képet Lafcadio Hearn, Ernest Fenollosa és főként az európai japonizmus divatja alapozta meg.

A Japánt felkereső turisták, akiknek a száma 1888-ban elérte 2370 főt, elsősorban a régi, különleges, egyedülálló és boldog Japánt keresték, a gyönyörű, különleges tájakat, templomokat, a dekoratív öltözékeket, a gésákat és a kolduló samurájokat, vagyis mindazt, amit előzőleg már a fotográfiákon láthattak. A 19. század közepétől ugyanis számos külföldi fényképész jelent meg a szigetország nagyobb városaiban. Elsőként a velencei Felice Beato (1825–1904) nyitott fotóműtermet Yokohamában 1863-ban, ahol a régi Japán életét mutatta be zsánerképein és tájképein, amelyek albumokba rendezve bejárták az egész világot. A zsánerképeken láthatunk hivatalnokokat, vándorló szerzeteseket, kézműveseket, hordárokat, utcai akrobatákat, szumóharcosokat, gésákat, táncosnőket, muzsikuszokat és a Yoshiwara negyed kurtizánjait is. Beato a stúdiójában, a Yokohama Shashinban felvett jelenetek háttérét kifestette. Ezek olyan ismert tájak voltak, mint a hóval fedett Fudzsijama vagy a virágzó cseresznyefákkal teli parkok, kertrészek, és hogy a természet tökéletes illúzióját keltse, a stúdió padlóját is befedte fűvel.

Tájképei és enteriőrjei talán még legnyűgözőbbek, mint a korban szokásos, beállított portréi. Yokohama, Kobe, Nagaszaki, Tokaido költő szépségű tájai, veduták a városokról, a Fudzsijamáról, a városi piacokról és a különös hangulatú japán kertekről, a kamakurai templomról és a szent városban, Edóban lévő Buddha-szobrokról készült képek kitűnő kompozíciók, annál is inkább, mivel Beato egy idő után kis kamerával és rollfilmmel dolgozott. Sokszor készített fotókat kereskedők, diplomaták vagy utazók megrendelésére, azok egyéni kívánságait is teljesítve. A képeket albumokban helyezték el, kézzel kiszínezve és magyarázó szövegekkel kiegészítve. A legkorábbi felvételeket még partnere, Charles Wirgman színezte, aki fametsző és kalligráfus volt egyszerre. Beato képei olyan népszerűek voltak, hogy 1872-ben már két asszisztent, négy fotóst és négy színezőmestert foglalkoztatott. Annak ellenére, hogy képei szuvenireknek készültek, mindegyikük különleges, a nyugati

szem egzotikumot kereső tekintetét nyújtja egy számára időtlennek tűnő világról. Olykor teli vannak humoros jelenetekkel, amelyeknek komikus voltát felerősítik a kapcsolódó kommentárok, a hangversek, melyek Beato képeinek akusztikus hatást is kölcsönöztek. Különösen

↑
 Felice BEATO:
Gyaloghintóvívők,
 1856, albuminpapír
 színezve,
 30,5×40,5 cm
 Fotó: Rheinisches
 Bildarchiv

humorosak az amerikaiakról, Perry kapitányról és az első konzulokról vagy a „leskelődő” európai utazókról készült képei, amelyek nem egészen hízelgő véleményt tükröznek a korabeli amerikai „hódítókról”.

De maguk a japánok is el voltak ragadtatva a még akkoriban újnak számító technikától, és sokan meg is próbálkoztak vele. Ueno Hikoma, Tamamura Kohzaburo – és még lehetne sorolni – lenyűgöző tájképeik mellett a régi Japán világát ábrázolják ugyanúgy, mint a nyugati fotográfusok. A kulturális csere ezen téren is győzelmet aratott. A kezdetben tanítványként tevékenykedő japánok hihetetlen gyorsan tanultak, és nemsokára saját műtermeket nyitottak. 1877-ben például Tokióban már száz hivatásos fotós regisztráltatta magát. A Japánról készült leporellóalbumokat, amelyeket gyakran gazdagon díszített lakkfedelelkel, elefántcsont intarziával díszítettek, exportálták Európába és Amerikába is, és ez igen jó üzletnek bizonyult.

1853. július 8-án Matthew C. Perry sorhajókapitány, az USA tengeri flottájának négy hajójával kikényszerítette a kereskedelmi együttműködést az addig elzárkózó országgal. Az amerikai „ágyúnaszád-diplomácia” meggyengítette a sogunátus hatalmát, és az események felhívták a japán vezetés figyelmét a nyugati technológia fölényére, amely arra inspirálta őket, hogy modernizálják országukat. A keleti etika és a nyugati tudomány kombinációját akarták létrehozni, de a nyugati kultúra

átültetése és nemzeti identitásuk egyidejű fenntartása túlságosan nagy kihívás volt. A Meidzsi-korszak (1868–1912) évtizedeit a nyugati kultúra kritikátlan átvétele jellemezte, erre éppen a már említett Ernest Fenollosa hívta fel a figyelmet. De némi iróniával fűszerezve már az 1872-es Bécsi Világkiállítás alkalmából is „cilinderben járó japán urakról” számoltak be a bécsi lapok. A nemzeti hagyományok és a nyugati modernitás közötti egyensúly a művészet területén csak a 1890 körül valósulhatott meg, amikor Fenollosa tanítványa, Okakura Thensin létrehozta Tokióban a festészeti akadémiát, ahol újra a hagyományos japán festészet, a *nihonga* állt a tanítás központjában. A fotográfusok közül Suzuki Shin-ichi és fotóstúdjója is igyekezett a régi Japán nemzeti kincseit megőrizni.

A kölni Ludwig Múzeumban látható fotográfiák és díszes lakkalbumok Robert Lebeck gyűjteményéből származnak. Őt, bár a modern atomerőművek fotografálásával volt megbízva, a régi japán kultúra nyűgözte le. Gyűjteményét 1993-ban adta át Ludwig Múzeumnak, amelyben jó néhány Beato-fotográfia is szerepel. Felice Beato képeinek többségét egyébként a Nagaszaki Egyetem könyvtárában tekintheti meg az érdeklő más kiváló kortárs fényképész munkáival együtt.

Ismeretlen művész:
*Nyugati fotográfus
 Japánban, 1870-es
 évek, színes
 fametszet, 36×25 cm
 Fotó: Rheinisches
 Bildarchiv Cologne*
 ←